

גומות בשעה שמכבד את הבית, ורבי שמעון מותר כשאינו מתכוון רק באופן שאינו 'פסיק רישיה' (רש"י). ויש מפרשים, שהאיסור לכבד את הבית הוא מדרבנן משום טלטול מוקצה, שהרי הוא מזיז עפר ממקומו (רא"ש יז, ד, מרדכי תיד, וכו"ז בתוס' לעיל צה, א ד"ה והאידנא), אך אין לאסור משום השוואת גומות, שאין זה 'פסיק רישיה' שישווה גומות (תוס' שם ד"ה המכבד).

ויש מפרשים, שהאיסור לכבד את הבית משום השוואת גומות הוא רק לרבי יהודה שסובר 'דבר שאינו מתכוון אסור', אבל לרבי שמעון שסובר 'דבר שאינו מתכוון מותר', מותר לכבד את הבית (ר"ף, רבינו חננאל לעיל צה, א). והטעם שלשיתטם אין איסור טלטול מוקצה כשמטלטל את העפר, כיון שהעפר נחשב כגוף של רעי שמותר בטלטול, שהיושבים שם מצטערים ממנו, או משום שהתירו חכמים טלטול עפר מן הצד (שאינו מטלטלו בידו אלא על ידי המכבדות), כדי שתהיה לו דירה נאה לכבוד שבת (מלחמות ה' לרמב"ן).

אימא וכן אמר רבי אלעזר, ויש גורסים בגמ' 'רבי אלעזר אמר אף של תמורה, סבר לה כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוון מותר', וגירסתם היא כשתי הרי"ף, שלרבי שמעון מותר לכבד את הבית (מלחמות ה' לרמב"ן).

■ להלכה, בית מרוצף באבנים או בעצים מותר לכבדו, ויש מתירים אפילו כשאינו מרוצף [כדעת הרי"ף] (ש"ע או"ח ש"ז, ב). ויש אוסרים לכבד גם מרוצף, גזירה אטו שאינו מרוצף (רמ"א ומשנ"ב שם, ט). וכשרוב בתי העיר מרוצפים, גם לדעת הרמ"א מותר לכבד את הבית (ביאה"ל שם). ולדעת השו"ע שמוותר לכבד קרקע מרוצפת, המכבדות אינן נחשבות כמוקצה (שו"ע או"ח שח, מט ומשנ"ב שם, קסג). ולדעת הרמ"א שאסור לכבד את הבית, המכבדות נחשבות ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלן רק לצורך גופן ומקומן (משנ"ב שם). ובזמננו שרוב בתי העיר מרוצפים, גם לדעת הרמ"א מותר לכבד את הבית, ולכן המכבדות נחשבות ככלי שמלאכתו להיתר (משנ"ב מהד"ו דרשו שם).

משנה. כל הכלים הנטלין בשבת שבריהן נטלין עמהן, אך כלים שאין נטלין בשבת [כגון מוקצה מחמת חסרון כים וכלי שמלאכתו לאיסור], שבריהם נחשבים כמוקצה גם כשהם שראויים לעשות מעין מלאכה, מאחר ולמסקנת הגמ' מדובר שהכלים נשברו בשבת, ובכניסת השבת הם היו מוקצה (אליה רבה שח, יד, אולם ראה בפמ"ג משב"ז שם, טז שהסתפק בכלי שמלאכתו לאיסור).

ובכלד שיהו עושין מעין מלאכה, ודין זה הוא רק כשמטלטלם מחמה לצל, אך מותר לטלטלם לצורך גופם או מקומם גם כשלא ראויים לשום מלאכה מאחר והם באו מכלי שלם (פרישה שח, ו, פמ"ג שם משב"ז ה, בשם הלבוש). ויש סוברים, שכשאינם עושין מעין מלאכה אסור לטלטלם גם לצורך גופם ומקומם (פמ"ג שם ע"פ הרמ"א, ביאה"ל שם, ו ד"ה כגון).

גמרא. מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא, וסברתו היא, ששבר כלי שאינו ראוי למלאכתו הראשונה נחשב כעצים ואבנים ואינו חולק שם כלי לעצמו עד שישתמשו בו או עד שיחדו אותו בפירוש למלאכה אחרת (ריטב"א).

הואיל ומוקנין על גבי אביהן מתר, ודוקא כשראויים לעשות מעין מלאכה בשבת ותורת כלי עליהם (שפת אמת, וכו"ז בריטב"א).

אין מוציאין את הקטן וכו', וגם המשנה שאוסרת לסמוך את הקדירה בבקעת ביום טוב, משום שגזרו יום טוב אטו שבת, היא כבית שמאי שאסרו הוצאה שלא לצורך אוכל נפש ביום טוב, אבל לבית הלל שהלכה כמותם, מותר לסמוך את הבקעת ביום טוב. אמנם, הסוגיא בביצה (ג, א) חולקת על הסוגיא כאן, וסוברת שהטעם שאסור לסמוך קדירה בבקעת הוא משום מוקצה, לפי שסתם עצים להסקה הם עומדים ואין להם תורת כלי. ולפי זה גם לבית הלל אסור לסמוך את הקדירה בבקעת. ודעת הרי"ף שהלכה כסוגיא בביצה, לפי ששם נשנו כל דיני יום טוב, ולכן פסק שאין סומכין את הקדירה בבקעת ביום טוב (ר"ן על הרי"ף ביצה יח, ב ד"ה לפי, אולם ראה תוס' רא"ש). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח תקב, ג, וראה שם במשנ"ב שיש מתיים לסמוך את הקדרה בבקעת לדעת הרמ"א שאין מוקצה ביום טוב).

וטלטול גופיה לאו משום הוצאה היא, שכל מה שאסרו חכמים לטלטל בשבת הוא גדר לאיסור הוצאה (ראב"ד שבת כד, יג, ריטב"א). וגם הרמב"ם (שם) שכתב טעמים אחרים לאיסור מוקצה [ראה לעיל בהקדמה לפרק], אינו חולק על טעם זה שמבואר בגמ', אלא בא הוסיף טעמים נוספים לגזירת חכמים (מגיד משנה שם, יב, וראה שם שביאר דברי הרמב"ם באופן נוסף).

ואי כעית אימא התם מחמה לצל הנה, ומכיון שהמצודה היתה במקום שיכולה היא להינזק, הוצרך רב לפרש שיטלטלו את המצודה כדי לישב עליה, שאם לא כן הרואים היו טועים לחשוב שרב התיר לטלטל את המצודה מחמה לצל (רש"י). ומדבריו נראה שאם כוונתו לטלטלה כדי שלא תינזק, אסור לו להערים ולהשתמש בה כדי שיוכל לטלטלה (תהילה לדוד שח, ה, אולם ראה בפמ"ג שם א"א ח). ויש מפרשים, שעיקר כוונת רב היתה שיטלטלו את המצודה כדי להצילה, ורב אמר שרב כהנא ישב עליה כדי שיוכל לטלטלה מחמה לצל על ידי הערמה (בעל המאור מז, א מדפי הרי"ף, מו"א שח, ח, ע"פ פמ"ג שם, אולם ראה במחצה"ש שם). ■ להלכה, מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, גם כשעיקר כוונתו לטלטלו מחמה לצל (משנ"ב שם, טז).

הזו לאורחין ורובא אמר לו כן רק לרווחא דמילתא, שהרי לשיטתו מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל (רשב"א, ריטב"א). ויש שפירש, שרובא הבין כבר בתחילה שרב מרי סובר כרבה שאסור לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל, אלא שרובא סבר ששאלתו של רב מרי היא האם יש אפשרות לטלטל מחמה לצל על ידי הערמה, ועל זה השיב לו רבא שיכול לטלטל מחמה לצל על ידי הערמה הואיל והוא ראוי לאורחים (מחצה"ש שח, ה, וכדעות הסוברות כן לעיל בסמוך, וראה שם שביאר את מהלך הסוגיא לביאור זה).

לדיך אסיר מעיקר הדין, מאחר ואתה סובר כרבה (ריטב"א). ואף שרובא סבר שמוותר לטלטלם מחמה לצל, הורה לרב מרי כפי שיטתו, שאף המתיר צריך להורות לאיסור למי שדעתו כדעת האוסר (ריב"ש תצח).

אבל של תמרה לא, שהמכבדות נחשבות ככלי שמלאכתו לאיסור, שכשמכבד בהם את הבית משווה גומות בעפר הבית, וכשעושה כן חייב משום בונה, ואיסור זה הוא גם לרבי שמעון שסובר 'דבר שאין מתכוון מותר', כיון ש'פסיק רישיה' שישווה